

MUŞ ÇİFTÇİ BULUŞMASI ÜZERİNE DEĞERLENDİRME RAPORU

Tarım ve hayvancılık, Muş ilinin temel geçim kaynakları arasında yer almaktadır. Bu alanlar yalnızca ekonomik değil, aynı zamanda sosyopolitik gelişmelerle de yakından ilişkilidir. Kürdistan illerinde ekonomik yaşam, uzun yıllardır süren çatışmalı süreçler ve devletin güvenlik politikalarından doğrudan etkilenmiştir. Özellikle 2013 yılında başlayan Çözüm Süreci, kısa bir dönemde de olsa tarım ve hayvancılık sektörlerinde gözle görülür bir canlanmaya neden olmuştur. Bu durum, barış ortamının üretim üzerindeki pozitif etkisini somut bir şekilde ortaya koymaktadır.

Bu bağlamda, 14 Mayıs 2025'te Muş'ta gerçekleştirilen Çiftçi Buluşması hem saha gözlemleri hem de çiftçilerin doğrudan aktarımlarıyla önemli veriler sunmuş; sorunlar ve çözüm önerileri açık bir şekilde dile getirilmiştir.

Tespit Edilen Temel Sorunlar:

1. Şeker Pancarı Üretiminde Kota ve Özelleştirme Sorunu

Gerek vekillerimizin belde ziyaretlerinde gerekse toplantılarda en çok dile getirilen sorunlardan biri pancar üretimindeki kota uygulamaları ve şeker fabrikasının özelleştirilmesi olmuştur. Muş'un toprak yapısı pancar üretimine son derece uygun olmasına rağmen, kota nedeniyle çiftçiler üretim yapamaz hale gelmiştir. Bu durum hem ekonomik hem de psikolojik mağduriyet yaratmaktadır. Şeker fabrikasının yeniden kamulaştırılması ve kota sisteminin kaldırılması, üreticilerin yeniden üretim yapabilmesi açısından hayati önemdedir.

2. Hayvancılıkta Su Kaynaklı Verim Kaybı ve Mera Islahı Eksikliği

Yaz aylarında yaşanan su yetersizliği nedeniyle yılda yaklaşık 1000 hayvanın telef olduğu belirtilmiştir. Ayrıca, meraların verimsiz kaldığı, bu nedenle hayvancılığın sürdürülebilirliğinin tehlikeye girdiği aktarılmıştır. Çiftçiler, bazı köylerde uygulanan mera ıslah projelerinin yaygınlaştırılması gerektiğini vurgulamıştır. Belirli tohumlarla yapılan ıslah çalışmalarının 20 yıl boyunca meraları verimli hale getirdiği hem çiftçiler hem de bölgedeki uzmanlar tarafından iddia edilmiştir.

3. Girdi Maliyetlerinin Yüksekliği

Mazot, gübre ve yem gibi temel girdilerin maliyetlerinin yüksekliği, üretimin sürdürülebilirliğini zorlaştırmaktadır. Üreticiler, bu girdilerin devlet destekleriyle sübvansede edilmesini ve aşılmanın ücretsiz yapılmasını talep etmektedir.

4. TMO Politikaları ve Buğday Üretimi

Toprak Mahsulleri Ofisi'nin kota ile alım yapması, üreticilerin ürünlerini değerinin altında araçlara satmak zorunda kalmasına neden olmaktadır. Bu durum, özellikle buğday

reticilerinin zarar etmesine yol açmaktadır. TMO'nun kota sisteminden vazgeçmesi ve alımları piyasa değerine göre yapması, çiftçilerin mağduriyetini giderecek önemli bir adımdır.

5. Arazi Toplulaştırmaları ve Kurumsal Cevapsızlık

Köylüler, arazi toplulaştırması sürecinde yaşanan mağduriyetleri dile getirmiştir. Askı sürecinde muhtarlarla bilgi paylaşımı yapılmadan düzenlemelere gidildiği, köylülerin muhatap bulmakta zorlandıkları belirtilmiştir. DSİ ise bu süreçte çok sayıda köyde işlem yapıldığını, ancak birkaç köyde sorun yaşandığını belirtmiştir.

6. Genç Nüfusun Tarımdan Kopması ve İşsizlik

Yüksek girdi maliyetleri, destek eksikliği ve tarımda yaşanan belirsizlikler genç nüfusu üretimden uzaklaştırmaktadır. Gençler hem tarım hem hayvancılıkla uğraşmak istememekte hem de alternatif iř alanı bulamamaktadır. Bu da bölgede ciddi bir umutsuzluk ve gelecek kaygısına yol açmaktadır.

7. Kadın Emeğinin Görünmezliği

Çiftçi buluşmalarında üreticilere söz hakkı tanınması olmazsa olmaz bir adımdır, ancak bu söz hakkının sadece erkek bir üreticiye verilmiş olması dikkat çekicidir. Bu alanda kadınların varlığının çok sınırlı kaldığı birçok açıdan göze çarpmaktadır. Kadınlar tarım ve hayvancılığın her aşamasında aktif olarak yer almakta, ancak emekleri görünmez kılınmaktadır. Kadın üreticilere söz hakkı verilmesi onların da emeğinin görünür kılınması, sorunlarının doğrudan aktarılması ve çözüm geliştirme sürecine katılmaları açısından önemli olacaktır. Ayrıca kadınların örgütlü biçimde güçlenmesi için tarım kooperatifleri gibi yapılar teşvik edilmelidir.

8. Kaz retimi Potansiyelinin Değerlendirilmemesi

Muş ili, özellikle Bulanık ilisiyle birlikte kaz retiminde Türkiye'nin önde gelen illerinden biridir. Ancak bu potansiyel yeterince değerlendirilmemektedir. Kars iliyle kıyaslandığında, Muş'un kaz üretiminden aldığı ekonomik katkı çok daha düşüktür. Kaz üretiminin desteklenmesi, üretim ve pazarlama altyapısının oluşturulması gerekmektedir.

9. Ekolojik Dengenin Bozulması ve Barajların Etkisi

Son yıllarda yapılan baraj projeleri, ekolojik dengeyi bozmuş; bitki ve hayvan yaşam alanlarını ortadan kaldırmıştır. Aynı zamanda insanların serbest dolaşım hakkı da bu projelerle kısıtlanmıştır. Doğayı ve canlı yaşamını önceleyen bütüncül bir politika ihtiyaı ortadadır.

Değerlendirme ve Öneriler:

- Şeker pancarı üretiminde kota sisteminin kaldırılması ve özelleştirilen şeker fabrikalarının yeniden kamuya devri için TBMM nezdinde girişim başlatılmalıdır.
 - Hayvancılıkla ilgili su sorununun çözülmesi için sulama altyapısı güçlendirilmeli, mera ıslah projeleri yaygınlaştırılmalıdır.
 - Girdi maliyetlerini düşürecek sübvansiyon politikaları acilen hayata geçirilmelidir.
 - TMO'nun alım politikaları çiftçiden yana yeniden düzenlenmeli, kota sistemi kaldırılmalıdır.
 - Arazi toplulaştırmalarında şeffaflık ve katılımcılık esas alınmalı, köylülerin itiraz mekanizmaları güçlendirilmelidir.
 - Kadın çiftçilerin emeği görünür kılınmalı, tarım kooperatifleri gibi örgütlenme biçimleriyle güçlendirilmelidir.
 - Muş'un kaz üretimi potansiyeli desteklenmeli, üretim ve pazarlama altyapısı kurulmalıdır.
 - Doğa dostu tarım ve hayvancılık politikaları geliştirilmeli, baraj projeleri gözden geçirilmelidir.
 - Genç nüfusun tarım ve hayvancılığa yönlendirilmesi için teşvik paketleri ve eğitim programları oluşturulmalıdır.
 - Küçük çiftçilerin, üreticilerin kolektif örgütlenmesi ve dayanışmasının sağlanması için kooperatif ve belediyelerle işbirliği içinde kolektif olanaklar ve araç-gereçler yaratılmalıdır.
-

Sonuç:

Muş'ta gerçekleştirilen Çiftçi Buluşması yalnızca sorunların tespiti açısından değil, aynı zamanda çözüm iradesinin ortaya konulması açısından da son derece önemlidir. Tarım ve hayvancılık sektörünün güçlendirilmesi yalnızca ekonomik değil, sosyal barış ve bölgesel kalkınma açısından da stratejik bir hedef olmalıdır. Kalıcı çözümler için yerel gözlemlerle birlikte merkezi düzeyde politikaların geliştirilmesi ve uygulanması elzemdir. Çiftçilerin sesi duyulmalı, emeği desteklenmeli, hakları korunmalıdır.